

«O'ZBEK TILI O'QITISHDA ZAMONAVIY METODLAR VA ULARDAN
FOYDALANISH AFZALLIKLARI»

Sharopova Nelufar Faxriddinovna

Qashqadaryo viloyati Kitob tumani

2-maktabning o'zbek tili o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada, umumta'lim maktablarida o'zbek tili fani ta'lim sifatini oshirishda pedagog tomonidan yangicha g'oya metodlarning dars jarayonida qo'llanishi, o'quvchilarni dars jarayoniga qiziqtirishda samarali usullar va mashg'ulotlarni qo'llashda zarur tavsiyalar haqida so'z boradi.*

Kalit so'z: *nutq, izlanish, pedagogik mahorat, "FSMU", "Sirli albom",*

Mamlakat kelajagi, uning go'zal istiqboli salohiyatli yoshlarning ilg'or va innovatsion g'oyalari asosida yuksaladi. Bunday taraqqiy topgan davlat barpo etish uchun esa, bugungi kun juda ham mas'uliyatli va shijoatli pedagog hodimlarimizdan intiluvchan, bilimga chanqoq o'quvchilarni voyaga yetkazishimizni talab qiladi.

Shuni aytish kerakki, o'zbek tili darslarida ta'lim jarayonining borishi o'quvchilarning qo'yilgan maqsadlari yo'lida harakat qilishlarini doimiy tarzda nazorat qilishni nazarda tutadi. Ushbu jarayon ta'lim tizimining yuqori darajali imkoniyatlarini namoyon etadi.

Shuning natijasida ped texnologiya ta'lim maqsadiga tashkiliy-uslubiy vositalar yordamida erishishligini ifodalaydi. O'zbek tili fani darslarida asosiy e'tibor bilimlarni uzatish va o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilimlar darajasini aniqlash maqsadida nazorat yo'lga qo'yish borasidagi harakatlar tizimini ishlab chiqishga yo'naltirilgan bo'lsa, uslublar majmuasini tanlash asosan empirik asosda amalga oshiriladi. Texnologik yondashuvning yana bir xususiyati bo'lgan davriy ketma-ketlik pedagogik texnologiyaning nazariy asoslarini yoritishga xizmat qiladi va rejalashtirilgan standart natijalarga erishish imkoniyatini beradi. Ta'limning to'laligicha standartlashtirishga yo'naltirilganligi texnologik yondashuvga xos bo'lib, u didaktikada ta'limning asosiy jihatlaridan biri sifatida e'tirof etiluvchi va keyingi tillarda butun jahon pedagogikasining tadqiqot obyektiga aylangan o'qituvchi hamda o'quvchi o'rtasida yuzaga keluvchi munosabatlar mazmunini ifodalaydi.

O'zbek tili fani darslarida yoshlarga bunday yondashuv ta'lim samaradorligiga erishish, ta'lim jarayonining mazmunini, o'quvchiga ilmiy bilimlarni turli jarayonining mazmunini, o'quvchiga ilmiy bilimlarni turli vositalar yordamida yetkazib berishni nazarda tutadi. Umumpedagogik tamoyil nuqtai nazaridan ta'lim natijasi samarali ravishda o'zlashtiriladigan bilim, o'qituvchi va o'quvchilarning birgalikdagi tadqiqotchilik faoliyati, bu orada orttirilgan tajriba hamda o'quvchilarda axloqiy-hissiy sifatlarning shakllanganligi bilan belgilanadi.

Yana bir e'tiborga olinishi lozim bo'lgan jihat bu o'zbek tili darslari davomida komputer texnologiyalardan foydalanishdir. Buning uchun birinchi navbatda o'qituvchi sinfxonani kerakli jihozlar bilan ta'minlanishini tashkil etishi, so'ngra mavzuga doir taqdimotlar, videolar, qisqa filmlar, rasmlar va ijod namunalarini yaratishi yoki internet saytlaridan sifatliharini tanlab yuklab olishi lozim. Buning asosiy sababi, ular o'quvchilarning ijodkorligini va dunyoqarashini kengaytirishga, vizual o'rganishni rivojlantirishga va albatta o'quv jarayonining qiziqarliroq va sifatliroq tashkil etilishiga yordam beradi. Bu usul grammatik jihatdan murakkab mavzularning oson tushunilishiga, rasmlar orqali o'quvchilarning mustaqil oddiy gapdan to kichik matn tuza olish qobiliyatini o'stirishga, adabiyot namoyondalari hayoti va ijodini ko'z oldida gavalantirish va yaxshiroq yodda saqlashga, ularning ijod namunalaridan ekran orqali bahramand bo'lishga yordam berishi bilan alohida xarakterlanadi.

Hozirgi kunda ta'lim jarayonida interaktiv metodlar, innovatsion texnologiyalar, pedagogik texnologiyalarni qo'llashga bo'lgan qiziqish borgan sayin yuksalib bormoqda, bunday bo'lishiga sabablardan biri shu kungacha ta'limda o'quvchilarni faqat tayyor bilimlarni egallashga o'rgatgan bo'lsa, zamonaviy texnologiyalarni o'rgatish esa, ularni mustaqil tanqidiy fikrlashga, kerakli narsalarni izlab topishga, muhokama va xulosa qilishga o'rgatadi. O'quvchi bu jarayonda boshqaruvchilik, yo'naltiruvchilik funksiyasini bajaradi, ta'lim o'quvchilarga yo'naltiriladi.

O'zbek tili fanining chuqur o'zlashtirilishi zamonaviy pedagog foydalanadigan interfaol metodlar, o'yinlar va komputer texnologiyalaridan to'g'ri foydalanishlik natijasida yanada mukammal, qulay va tez bo'lishi mumkin.

Shiddat bilan rivojlanib borayotgan zamon uchun yosh avlodni munosib ravishda tayyorlab borish, tarbiyalash, zamonaviylik tushunchasi bilan, insoniylik xususiyatlarini chambarchaslikda ular onggiga singdira olish ota-ona bilan bilan teng qatorda o'qituvchilardan ham ko'p mehnat talab qiladi. Izlanish, intilish va xohish bo'lsagina bu kabi vaziyatlar ijobiy tus oladi.

Bugungi kunga kelib o'qituvchi pedagoglarga yana jamiyatning asosiy bo'g'ini sifatida qarala boshladi. Bu esa o'z o'rnida ulardan yuqori malaka, sifatli bilim berish ko'nikmalarini talab qiladi. Sinfda o'qituvchi o'quvchilarga nisbatan jamiyki jabhalarning ko'zguasi sifatida namoyon bo'ladi. O'quvchilar oldida turgan ustozlari orqali dunyoni ko'radi, anglaydi tahlil qiladi. Mana shu boisdan, pedagog o'z ta'limolguvchisining qalbiga kirib bora olishi, qo'llaridan tutib jamiyki olamni anglashga, insoniylik xususiyatlarini yurakka jo qilishga, samimiylikka chorlashi zarur. Qarab turgan qora ko'zlarning bizdan nimani so'rayotganini, nima istashini bilganimizdagina ularga to'g'ri yo'lni ko'rsata olamiz. Kerak paytida rag'batlantirishni, kerak paytida kamchiliklarini asta- sekinlik bilan bartaraf qilib borishni bilish haqiqiy pedagogning eng katta yutug'i. O'zini tutish, to'g'ri gapirish madaniyati o'qituvchiga hurmatni oshiradi. Nutq ravon, har bir berilgan ma'lumot aniq dalillar asosida, ishonarli qilib aytilsa, albatta, o'zlashtirish sifati yaxshi bo'ladi. To'g'ri, shunchaki gap bilan

biror natijaga erishish qiyin, ijodkorlik, izlanuvchanlik, yaratuvchanlik asosida tashkil qilingan dars o'z natijasini bermasdan qolmaydi. Ayniqsa, o'zbek tili darslarini o'qitishda nutq muhim o'rin egallaydi. Ravon gapirish, o'z fikrini erkin bayon qila olish, tasvirlashda so'z boyligidan o'rnida foydalanish, so'zlarni bexato talaffuz qilish o'zbek tili darsining eng muhim omili. Oila davrasida turli xil ertak va hikoyalar eshitib, she'rlarni ko'p yod olgan bolalar maktabga borgan paytda tengdoshlariga nisbatan ancha chaqqon va zukko bo'lishdi. 5-6- sinfga kelib esa ancha bilim doirasi kenggayadi, o'z fikrini mustaqil, tortinmasdan ayta oladi. O'zbek tili darsini o'qitishda eng asosiysi, o'qituvchining pedagogik mahorati, ijodkorlik qobiliyati o'quvchi bilimiga poydevor vazifasini o'taydi. Bugungi internet va axborot texnologiyalari davrida rivojlanish juda yuqori.

Mana shu boisdan, dars tashkil qilishda eng so'nggi texnologiyalardan foydalanish afzalroq. O'zbek tili darslarida "Sinkveyn" metodini so'z turkumlarini o'rgatishda, "Bumerang" metodini o'tilgan mavzularni mustahkamlash, matn ustida ishlashda, "Venn diagrammasi" metodini gap bo'laklarini o'rgatishda, "FSMU" metodini matn va rivoyatlarni tahlil qilishda, "Blits" so'rov metodini yangi mavzuni mustahkamlashda yoki yangi mavzu tushuntirishdan oldin qo'llash samarali natija beradi. Bu kabi usullarni ko'plab misol keltirish mumkin. Shu o'ringa o'zinning ish faoliyatimda ko'p qo'llanadigan metodlardan keltirib o'taman.

"Sirli albom" usuli. Bu usul o'quvchilarni topqirlikka, eslash qobiliyatini ishga solishga, bilimlari mustahkamlashga, chaqqonlikka undaydi. O'tkazish tartibi:

O'quvchilar bir nechta guruhlariga bo'lib olinadi. Har bir guruhga ichida 6 yoki 8 ta katakchalari (kartochka solish uchun) mavjud albomcha beriladi. Albomning bir tomonida kataklarga mos qilib joylashtirib chiqish uchun kartochkalar solingan konvert bo'ladi. 3 daqiqa vaqt belgilanib guruhlardan kartochkalarni albomga mos tarzda joylash so'raladi. Mashg'ulot yakunida har guruhdan 1 o'quvchi taqdimot uchun chiqib bajarilgan topshiriq izohlab beriladi. Guruhlar topshiriqni bajarish sifati va vaqtiga qarab rag'batlantiriladi.

"Sirli albom" usulidan 5-sinflarda so'z turkumlarini o'qitishda ham, leksikalogiyani o'rgatishda ham qo'llansa bo'ladi. Muhimi qaysi darsga qanday yangi usullarni yaratgan holda samarali dars tashkil qilish o'qituvchining mohirligiga bog'liq. Biz o'zimizdan shunday bir pedagog yaratishimiz lozimki, bizga kelajakda uchrab qolgan o'quvchi buyuk bir shaxsni, ulug' insonni ko'rgan kabi munosabatda bo'lsin. Yosh avlod dunyoga bizning ko'zlarimiz bilan qarashni o'rganar ekan, ularga qanday tasavvur yaratib berish va o'sha tasavvurda yashashga o'rgatish o'zimizga bog'liq. Shijoat va tinimsiz mehnat asosida qilingan har bir ish o'z mevasini albatta beradi!

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mirziyoyev Sh.M. Kitob mahsulotlarini chop etishva rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini targ'ib qilish bo'yicha komissiya tuzish tuzish to'g'risida. / “Xalq so'zi” gazetasi, 2017-yil 13-yanvar
2. Xasanov J, Saribaev H, Niyozov G, Hasanbaeva O, Usmonboeva M. Pedagogika fanidan izohli lug'at. – T.: Fan va texnika, 2009
3. Kurbanov Sh.Ye, Seytxalilov Ye. A. Ta'lim sifatini boshqarish. – T.: Shark, 2006.-592 bet